[2025] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 388: 2025 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 147

ਰਾਮੂ ਅੱਪਾ ਮਹਾਪਾਤਰ

ਬਨਾਮ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ

(2013 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 608)

04 ਫਰਵਰੀ 2025

[ਅਭੈ ਐਸ ਓਕਾ ਅਤੇ ਉਜਲ ਭੁਈਆਂ, * ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਕੀ ਚਾਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਕੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਿਰਲੇਖ †

ਸਬੂਤ - ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ - ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ - ਕਦੋਂ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 (ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ) ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ - 3 (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਭਰਾ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਿਵ-ਇਨ ਪਾਰਟਨਰ ('ਐਮ') ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ -4 (ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੀ ਪਤਨੀ) ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

ਆਯੋਜਿਤ:ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕੇਸ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ - ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁੱਖ ਤੱਥ ਨਾਲ ਵੀ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਇਹ ਸਭ ਹਾਲਾਤ ਪੂਰੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਾੜਾ ਨਹੀਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ - ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ - ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ, ਇਸਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਜੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੋ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਅਜੀਬ ਸੀ - ਪੁਲਿਸ / ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ,

---

* ਲੇਖਕ

ਰਾਮੂ ਅੱਪਾ ਮਹਾਪਾਤਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ

ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ; ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ - ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ - ਇਹ ਉਸਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -6 (ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਵਿਅਕਤੀ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋਸ਼ੀ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਦਾਰਥਕ ਗਲਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ - ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਵੀ ਹਨ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੱਕ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ, ਸਖਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ - ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਰੱਦ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 – ਐਸ.161. (ਪਾਰਸ 16, 20, 22, 23-25)

ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ - ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ - ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ - ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ. [ਪਾਰਸ 16-19.2]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾ ਰਾਮ **[2003] ਪੂਰਕ। 2 ਐਸਸੀਆਰ 445: (2003) 8 ਐਸਸੀਸੀ 180;** *ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ* **[2010] 12 ਐਸਸੀਆਰ 583: (2010) 10 ਐਸਸੀਸੀ 604;** *ਸਹਿਦੇਵਨ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ* **[2012] 4 ਐਸਸੀਆਰ 366: (2012) 6 ਐਸਸੀਸੀ 403;** *ਅਲਾਉਦੀਨ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ* **[2024] 6 ਐਸਸੀਆਰ 20: (2024) ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 760 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860; ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973; ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872

ਕੀਵਰਡਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ; ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ; ਕਤਲ; ਲਿਵ-ਇਨ ਰਿਲੇਸ਼ਨਸ਼ਿਪ; ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ; ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ; ਅਪਰਾਧਿਕ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ;

ਡਿਜੀਟਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ; ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਦੋਸ਼; ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ; ਮਨ ਦੀ ਉਲਝਣ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ; ਮਨ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਵਸਥਾ; ਪਦਾਰਥਕ ਭੁੱਲ; ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ; ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ; ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ; ਮਜ਼ਬੂਤ ਸ਼ੱਕ; ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ; ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੇਸ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2013 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 608 2005 ਦੇ ਸੀਆਰਐਲਏ ਨੰਬਰ 252 ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 02.12.2010 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਨਿਰਮਲ ਚੋਪੜਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ। ਸੰਜੇ ਖੜਡੇ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸਿਧਾਰਥ ਧਰਮਾਧਿਕਾਰੀ, ਆਦਿੱਤਿਆ ਅਨਿਰੁਧ ਪਾਂਡੇ, ਐਡਵੋਕੇਟ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਆਦੇਸ਼

ਫੈਸਲਾ

ਉਜਲ ਭੁਈਆਂ, ਜੇ.

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਅਪੀਲ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ 2005 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 252 (ਰਾਮੂ ਅੱਪਾ ਮਹਾਪਾਤਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 2005 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 252 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ

2. ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੂੰ 2004 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 52 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਐਡਹਾਕ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਠਾਣੇ (ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ) ਦੁਆਰਾ 15.10.2004 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਾਵਲੀ, 1861 (ਆਈਪੀਸੀ) ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਮਰ ਕੈਦ (ਆਰ.ਆਈ.) ਅਤੇ 1,00/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਡਿਫਾਲਟ ਤੌਰ 'ਤੇ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਆਰਆਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

3. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੰਡਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ; ਇਹ ਲਿਵ-ਇਨ ਰਿਲੇਸ਼ਨਸ਼ਿਪ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਰਵਿੰਦਰ ਗੋਪਾਲ ਜਾਧਵ ਦੀ ਚੌਲ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਡਿਪਚਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਦੀਪਚਲੇ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਭਗਵਾਨ ਯਾਨੀ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸ਼ੰਕਰ ਪੀਡਬਲਯੂ -6, ਪੰਧਾਰੀ ਪੀਡਬਲਯੂ -5 ਅਤੇ ਚੰਦਾ ਬਾਈ ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਮੰਡਾ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਮੰਡਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਝੱਲਦਿਆਂ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

3.1. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਕੁਡਸ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ, ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਬੰਦ ਸੀ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣ 'ਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੰਡਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੂਨ ਵਗਣ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਮੰਗਲਸੂਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ ਸਨ; ਘਰ ਦਾ ਕੁਝ ਸਾਮਾਨ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਖਿਲਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੰਡਾ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੰਡਾ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਔਰਤ ਨਾਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸਬੰਧ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮੰਡਾ 'ਤੇ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਡੰਡੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

3.2. ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਫਿਰ ਥਾਣੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

3.3. ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ਜਾਂਚ ਪੰਚਨਾਮਾ, ਮੌਕੇ ਦਾ ਪੰਚਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਮਲੇ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ 'ਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

4. ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਬੇਕਸੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ 10 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਰਵਿੰਦਰ, ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਭਗਵਾਨ, ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਚੰਦਬਾਈ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਸ਼ੰਕਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ 15.10.2004 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ 1,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਭਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।

5. ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਦੁਖੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 2005 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 252 ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। 02.12.2010 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ (ਵਿਵਾਦਿਤ ਫੈਸਲੇ) ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

6. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 21.09.2012 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸਬੰਧਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ (ਅਪਰਾਧਿਕ) ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਛੁੱਟੀ 15.04.2013 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ.

7. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ -1, ਪੀਡਬਲਯੂ -3, ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵੱਲ ਲਿਜਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਾਧੂ ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਟੁਕੜਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਖੌਤੀ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਥਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ.

8. ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੀਡਬਲਯੂ 1, 3, 4 ਅਤੇ 6 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਸਹੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

9. ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

10. ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਵਿੰਦਰ ਹੈ; ਉਹ ਉਸ ਚੌਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੀ 'ਪਤਨੀ' ਅਤੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਵਜੋਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। 21.03.2003 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 06:15 ਵਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬਾਹਰੋਂ ਬੰਦ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਸ਼ਿਆਮ ਰਾਓ ਗੋਪਾਲ ਜਾਧਵ ਨਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਥਪਥ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਪਈ ਸੀ।

10.1. ਦੋਸ਼ੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਅਤੇ 4/5 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਵੀ ਦੇਖੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

10.2. ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਥਾਣੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਜੋ ਉਸਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ।

10.3. ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਾਲ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

10.4. ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਤੁਰੰਤ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ 12:15 ਵਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ।

11. ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਭਗਵਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੰਡਾ ਦਾ ਭਰਾ ਹੈ। 21.09.2003 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 07:30 ਵਜੇ, ਉਹ ਮਾਰੂਤੀ, ਪਾਂਡੂ ਰਾਮ ਥੋਰਾਟ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਰ ਰਾਮ ਭੋਏ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਕਿਰਨ ਨਾਲ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੰਡਾ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੇ ਮੰਡਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਮਾਰੂਤੀ, ਪਾਂਡੂ ਰਾਮ ਥੋਰਾਟ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਰ ਰਾਮਾ ਭੋਏ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚਲਾ ਗਿਆ।

11.1. ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ (ਪੀਡਬਲਯੂ -1) ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਡਾ ਨੂੰ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਥਪਥ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਖਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ, ਮੱਥੇ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਸਾੜੀ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਥਪਥ ਸੀ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਪੀਸਣ ਵਾਲੇ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ (ਪੀਡਬਲਯੂ-1) ਨਾਲ ਥਾਣੇ ਗਏ।

11.2. ਆਪਣੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

11.3. ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੰਡਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੰਡਾ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਮਾਰੂਤੀ ਥੋਰਾਟ ਅਤੇ ਪਾਂਡੂ ਰਾਮ ਥੋਰਾਟ, ਜੋ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਮਾਮੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਮਾਰੂਤੀ ਅਤੇ ਪਾਂਡੂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ।

11.4. ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਮੰਡਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਪੀਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾ ਤਾਂ ਫਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖੂਨ ਦੇ ਧੱਬੇ ਸਨ। ਦੋਸ਼ੀ ਇਕ ਮਿੰਨੀ ਡੋਰ ਰਿਕਸ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੰਡਾ 'ਤੇ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

11.5. ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਵੇਰੇ 10:00 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਥਾਣੇ ਗਏ।

ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਝਗੜੇ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚੋਰ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਅਤੇ ਮੰਡਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

12. ਚੰਦਾਬਾਈ ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਹੈ. ਉਹ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੀ ਪਤਨੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 21.09.2003 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਸ਼ੰਕਰ, ਮਾਰੂਤੀ ਅਤੇ ਪਾਂਡੂ ਰਾਮ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਥੇ ਆ ਗਿਆ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਕਿਰਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੰਡਾ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਨਾਲ ਛੱਡ ਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਦੇ ਪਤੀ ਯਾਨੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੁਡਸ ਚਲਾ ਗਿਆ।

12.1 ਆਪਣੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪੀਡਬਲਯੂ -3, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਬੇਟੇ ਕਿਰਨ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਨਾਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਉਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੰਡਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਮੰਦਭਾਗੀ ਰਾਤ ਨੂੰ 3/4 ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮੰਡਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਘਰੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੰਡਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ।

12.2 ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕੱਪੜੇ ਫਟੇ ਹੋਏ ਸਨ।

13. ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਸ਼ੰਕਰ 21.09.2003 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ, ਮਾਰੂਤੀ ਅਤੇ ਪਾਂਡੂ ਰਾਮ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਸਵੇਰੇ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਉੱਥੇ ਆਇਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਰਿਕਸ਼ਾ 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੰਡਾ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ

13.1. ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੁਡਸ ਵਿਖੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਘਰ ਗਏ

ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੰਡਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ, ਸਿਰ ਅਤੇ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਚੂੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੰਗਲ ਸੂਤਰ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਸਨ।

13.2 ਆਪਣੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਲਗਭਗ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ 45 ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਫਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ।

13.3 ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਨੇ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੰਡਾ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

13.4 ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ 3/4 ਸ਼ਰਾਬੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸਦੇ ਬੇਟੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਭੱਜ ਗਿਆ।

14 ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਰ ਗਵਾਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਪੀਡਬਲਯੂ -1) ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਮੰਡਾ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਪੀਸਣ ਵਾਲੇ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਈ ਸੱਟਾਂ ਜਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਹੋਮਿਸਾਈਡ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਨ ਯੋਗ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ?

15 ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

16 ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ; ਹੋਰ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ; ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ; ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਖੂਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੋਜ, ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਆਦਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਸਿੱਧੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਬਲਕਿ ਕਈ ਹੋਰ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਤੱਥ ਨਾਲ ਇੰਨੇ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕੱਠੇ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਤੱਥ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਲੜੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕੇਸ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁੱਖ ਤੱਥ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਦਿਖਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਪੂਰੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਾੜਾ ਨਹੀਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਏ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਇੰਨੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਪਰਾਧ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਦੋ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.

17 *ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾ ਰਾਮ*[3] ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ। ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ,

---

1 (2003) 8 ਐਸਸੀਸੀ 180

ਦੋ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ, ਕੀ ਉਹ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਕੀ ਉਹ ਸੱਚੇ ਹਨ? ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਕਿਸੇ ਲਾਲਚ, ਧਮਕੀ ਜਾਂ ਵਾਅਦੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਵੈਇੱਛਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਲਾਲਚ, ਧਮਕੀ ਜਾਂ ਵਾਅਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਸਵੈਇੱਛਤ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 'ਸਬੂਤ ਐਕਟ') ਦੀ ਧਾਰਾ 24 ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਹ ਸਵੈਇੱਛਤ ਸੀ। ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ. ਜੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਵੈਇੱਛਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤੱਥ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਵਗਦਾ ਹੈ।

17.1. ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਜੇ ਸਵੈਇੱਛਤ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਤੱਥ ਵਾਂਗ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਵਾਂਗ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਉਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਣ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਬਾਰੇ ਸਬੂਤ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੂਰ ੋ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਸਪੱਸ਼ਟ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਵੀ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਖਤ ਟੈਸਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

17.2. ਜੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਰਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਸਥਿਰ ਸ਼ਾਸਨ।

18. *ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ,* [2] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪੂਰਨ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਕਦੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

19. ਸਹਿਦੇਵਨ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ, ਜੇ ਸਵੈਇੱਛਤ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਤੱਥ ਵਾਂਗ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਵਾਂਗ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

19.1. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਬੂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਟੁਕੜਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਭੌਤਿਕ ਅੰਤਰ ਜਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਸੰਭਵਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ ਅਤੇ ਠੋਸ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ:

> **14.** ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਬੂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਟੁਕੜਾ ਹੈ।

---

2 (2010) 10 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 604

3 (2012) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 403

ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਪਦਾਰਥਕ ਗੜਬੜੀਆਂ ਜਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਸੰਭਵਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਠੋਸ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ।

19.2. ਨਿਆਂਇਕ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਸਹਿਦੇਵਨ (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸਬੂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਟੁਕੜਾ ਬਣਾ ਦੇਣਗੇ:

(i) ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(ii) ਇਹ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(iii) ਇਸ ਨਾਲ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(iv) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਵਧੇਰੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਠੋਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

(v) ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੌਤਿਕ ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਸੰਭਵਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ.

(vi) ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਤੱਥ ਵਾਂਗ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

20. ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਪੀਡਬਲਯੂ -1, ਪੀਡਬਲਯੂ -3, ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ. ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ।

ਇਹ ਤੱਥ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਜਿਹਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਨੇ ਗਏ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਕੋਈ ਧੱਬੇ ਨਹੀਂ ਸਨ; ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੂਨ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਖੂਨ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਕੱਪੜੇ ਬਰਾਮਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੀਸਣ ਵਾਲਾ ਪੱਥਰ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਡੰਡੀ 'ਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਕੋਈ ਧੱਬੇ ਸਨ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਅਜਿਹੇ ਖੂਨ ਦੇ ਧੱਬਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਅਜੀਬ ਲੱਗਦਾ ਹੈ; ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੰਡਾ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੰਡਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ -3) ਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਰਿਕਸ਼ਾ 'ਚ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਨੂੰ ਮੰਡਾ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਮੰਡਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਭਰਾ ਦਾ ਆਮ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਖਤ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਬੱਦਲ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

21. ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਦਾਰਥਕ ਗਲਤੀ ਹੈ. ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸਾਹਮਣੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੰਡਾ 'ਤੇ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 (ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.) ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ (ਪੀਡਬਲਯੂ-3) ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੰਡਾ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 161 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

22. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਪਦਾਰਥਕ ਗਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਅਲਾਉਦੀਨ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 162 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ:

> 7. ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਕਥਨ ਇਕੱਠੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਆਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗਵਾਹ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 161 (1) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 164 ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੇ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 161 (1) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 164 ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਗਵਾਹ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੱਥ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਧਾਰਾ 162 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਰ ਗਲਤੀ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਹ ਧਾਰਾ ੧੬੨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 162 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

23. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਘਾਟ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ।

---

4 (2024) ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ. ਸੀ. 760

24. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਡਾ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਸੂਈ ਉਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਥਿਰ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੈ, ਸ਼ੱਕ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਠੋਸ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸਬੂਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਬੂਤ ਪਦਾਰਥਕ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ, ਅਜਿਹੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ।

25. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ 2004 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 52 ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ 15.10.2004 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 2005 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 252 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 02.12.2010 ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

26. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

† *ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਰਲੇਖ:* ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ

ਬੇਦਾਅਵਾ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ/ਨਿਆਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ/ ਨਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Yadwinder Singh
Enrol. No. P/956/2016